

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ สำนักบริหารกลาง ฝ่ายบริหารทั่วไป โทร. ๐ ๒๐๑๖ ๘๘๘๘ ต่อ ๒๑๑๖,๒๑๑๘

ที่ กษ ๐๔๐๑/ว ๖๓๓ วันที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๖๘

เรื่อง เอกสารแจ้งเวียน

เรียน อธิบดีกรมตรวจบัญชีสหกรณ์
รองอธิบดีกรมตรวจบัญชีสหกรณ์
ผู้อำนวยการสำนัก ผู้อำนวยการศูนย์ และ ผู้อำนวยการกอง
ผู้อำนวยการสำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์ที่ ๑ - ๑๐
ผู้อำนวยการสำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์ทุกจังหวัด
หัวหน้ากลุ่มตรวจสอบภายใน และ หัวหน้ากลุ่มพัฒนาระบบบริหาร
ผู้อำนวยการกลุ่มและหัวหน้าฝ่ายในสังกัดสำนักบริหารกลาง

สำนักบริหารกลาง ขอส่งสำเนา ☒ หนังสือ ☐ ประกาศ ☐ ระเบียบ ☐ คำสั่ง
กลุ่มนิติการ สำนักบริหารกลาง ที่ กษ ๐๔๐๑/๑๔๒๑ ลงวันที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๖๘ เรื่อง ขอแจ้งเวียนบทความ
ด้านกฎหมายที่บุคลากรกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ควรทราบ

จึงเรียนมาเพื่อ ☒ โปรดทราบ
☐ โปรดทราบและถือปฏิบัติ
☐ โปรดทราบและดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้อง
☐ โปรดทราบและแจ้งผู้ที่เกี่ยวข้องทราบต่อไป

(นางสาวชนิษฐา หิรัญสุทธิ)
ผู้อำนวยการสำนักบริหารกลาง

บันทึกข้อความ

รตส.รฟพร
รับที่ ๙๙๙
วันที่ ๑๙ พ.ค. ๒๕๖๘
เวลา ๐๙.๑๐ น.

ส่วนราชการ สำนักบริหารกลาง กลุ่มนิติการ โทร. ๒๑๔๑

ที่ กษ ๐๔๐๑/ ๑๕๒๐

วันที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอแจ้งเวียนบทความด้านกฎหมายที่บุคลากรกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ควรทราบ

เรียน อธิบดีกรมตรวจบัญชีสหกรณ์

๑. ต้นเรื่อง

ด้วยสำนักบริหารกลางได้จัดประชุมเพื่อติดตามความก้าวหน้าในการปฏิบัติงานตามทิศทางการปฏิบัติงานของกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๘ (Roadmap ๖๘) โดยกลุ่มนิติการได้รับมอบหมายให้จัดทำประมวลความรู้ด้านกฎหมายที่บุคลากรกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ควรทราบเสนอผู้บริหาร ไตรมาสละ ๑ เรื่อง นับแต่ไตรมาส ๒ ปี ๒๕๖๘ เป็นต้นไป

๒. ข้อเท็จจริง

สำนักบริหารกลาง โดยกลุ่มนิติการ จึงขอเสนอบทความในหัวข้อ “ทรัพย์สินของสมาชิกสหกรณ์ที่เสียชีวิต” เพื่อเป็นการสร้างองค์ความรู้ให้แก่เจ้าหน้าที่และบุคลากรในสังกัด รวมทั้งผู้สนใจ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ เป็นประโยชน์และสามารถนำไปปรับใช้ในการปฏิบัติงานในหน้าที่ได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพภายใต้มาตรฐานเดียวกัน รายละเอียดปรากฏตามเอกสารแนบ

๓. กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง -

๔. ข้อพิจารณา

สำนักบริหารกลางพิจารณาแล้ว เห็นควรแจ้งเวียนบทความดังกล่าวให้บุคลากรทุกหน่วยงานในสังกัดกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ทราบ และเผยแพร่ในเว็บไซต์ของสำนักบริหารกลาง กลุ่มนิติการต่อไป

๕. ข้อเสนอแนะ -

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

(นางสาวชนัญญา หิรัญสุทธิ)
ผู้อำนวยการสำนักบริหารกลาง

หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล

๑๙ พ.ค. ๒๕๖๘

(นางรพีพร กลั่นเนียม)

รองอธิบดีกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ ปฏิบัติราชการแทน
อธิบดีกรมตรวจบัญชีสหกรณ์

บทความกฎหมาย เรื่อง “ทรัพย์สินของสมาชิกสหกรณ์ที่เสียชีวิต”

โดย นายอนันต์ แจ่มจอน ผู้อำนวยการกลุ่มนิติการ
สำนักบริหารกลาง พฤษภาคม ๒๕๖๘

การเป็นสมาชิกสหกรณ์ ช่วยให้ชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกร ผู้มีอาชีพอิสระ ข้าราชการ พนักงานบริษัทมีฐานะที่ดีขึ้น ทั้งเป็นการส่งเสริมการออมทรัพย์ พึ่งพาตนเองและการช่วยเหลือพึ่งพากันและกัน ร่วมกับสหกรณ์ตามเจตนารมณ์ของการจัดตั้งสหกรณ์ สมาชิกต้องส่งเงินเป็นค่าหุ้นรายเดือนเพื่อเป็นทุนในการดำเนินงานของสหกรณ์ ซึ่งในวันที่สมัครเป็นสมาชิกสหกรณ์ หากสหกรณ์เป็นหน่วยที่ตั้งภายในหน่วยงานนายจ้าง และสมาชิกมีเงินได้รายเดือนเป็นประจำ สังกัดหน่วยงานเดียวกัน ก็จะทำให้ความยินยอมให้ผู้บังคับบัญชา ในหน่วยงานที่สังกัด หักเงินเดือนหรือเงินอื่นใดเมื่อถึงกำหนดระยะเวลา เพื่อชำระค่าหุ้น ชำระหนี้ หรือภาระผูกพัน ที่ตนมีอยู่กับสหกรณ์ ในกรณีที่สมาชิกมีเงินรายได้มากกว่ารายจ่ายมีเงินเหลือและประสงค์สะสมทรัพย์ ก็สามารถนำเงินไปฝากไว้ที่สหกรณ์ในบัญชีเงินฝากได้หลากหลายประเภทตามระยะเวลาฝากเงิน หรือดอกเบี้ยที่กำหนดไว้ในแต่ละประเภทเงินฝากตามความประสงค์ของสมาชิก และเมื่อสมาชิกเริ่มสร้างรากฐานชีวิตมีครอบครัวจะเริ่มมองหาความมั่นคงในชีวิต ประสงค์มีบ้าน มีรถ หรือต้องนำเงินไปเป็นค่าเล่าเรียนให้แก่บุตร ธิดา แต่เงินที่ฝากไว้หรือสะสมไม่เพียงพอ ย่อมเป็นความจำเป็นที่สมาชิกต้องหาแหล่งเงินกู้ ซึ่งสหกรณ์คือความมั่นคงทางการเงินหนึ่งที่สมาชิกมองหาประสงค์กู้ยืมเงินเพื่อสร้างชีวิตที่ดีขึ้นได้หากมีความตั้งใจ สะสม เก็บออมตามหลักการสหกรณ์ นอกจากนี้สมาชิกอาจทำหนังสือตั้งบุคคลหนึ่งหรือหลายคน โดยไม่จำกัดว่าต้องเป็นทายาทหรือไม่ ให้เป็นผู้รับโอนประโยชน์ในเงินค่าหุ้น เงินฝาก หรือเงินอื่นใดจากสหกรณ์เมื่อถึงแก่ความตาย และต้องมอบให้แก่สหกรณ์เป็นหลักฐาน

ชีวิตวัยทำงานผ่านไปรวดเร็ว บางท่านอาจรู้สึกตัวอีกทีเมื่อชีวิตเริ่มเข้าใกล้วัยเกษียณ แต่ในสมาชิกบางท่านอาจมีอาการเจ็บป่วย หรือเสียชีวิตระหว่างในช่วงวัยที่ยังไม่เหมาะสม อาจด้วยโรคภัย อุบัติเหตุ หรือเหตุอื่นที่ไม่พึงประสงค์ ชีวิตการทำงานในหน่วยงานหรือในสังคมย่อมสิ้นสุดลง รวมถึงความเป็นสมาชิกของสหกรณ์ที่สิ้นสุดลงด้วยตัวบุคคลซึ่งเป็นสมาชิกเสียชีวิต ซึ่งถือเป็นเงื่อนไขหนึ่งที่กำหนดไว้ในข้อบังคับของสหกรณ์ ให้สมาชิกต้องขาดจากสมาชิกภาพเมื่อสมาชิกถึงแก่ความตาย ในกรณีนี้ ถ้าสมาชิกไม่มีหนี้สินต่อสหกรณ์ บรรดาเงินค่าหุ้น เงินฝาก เงินอื่นใดที่เป็นสิทธิของสมาชิก ให้สหกรณ์ส่งคืนให้แก่บุคคลที่สมาชิกระบุชื่อไว้ในหนังสือรับโอนประโยชน์ ซึ่งดูแล้วก็ไม่แน่ว่าเรื่องที่เกิดขึ้นแต่อย่างใด แต่ที่ผ่านมามีพบเห็นเหตุในหลายกรณีว่า สมาชิกไม่ได้ทำหนังสือรับโอนประโยชน์ให้แก่ทายาท ภรรยา หรือบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย หรือทำแต่เฉพาะทายาทบางราย หรือทำเพื่อโอนประโยชน์ให้แก่เจ้าหนี้ หรือบุคคลอื่นซึ่งไม่ใช่ทายาทโดยชอบด้วยกฎหมาย จึงมีข้อโต้แย้งในสิทธิในเงินค่าหุ้น เงินฝาก เงินปันผล เงินเฉลี่ยคืน และเงินสงเคราะห์ศพ ที่เป็นข้อกังวลของสหกรณ์ว่าต้องจ่ายคืนแก่ทายาทของสมาชิก หรือบุคคลที่สมาชิกแจ้งความประสงค์ไว้ต่อสหกรณ์ จึงสมควรที่จะต้องศึกษาเพื่อให้ได้ข้อสรุปว่า เงินค่าหุ้น เงินฝาก เงินสงเคราะห์ศพ เป็นต้น บุคคลใดคือผู้มีสิทธิได้รับรายการส่วนนี้ **จึงมีประเด็นที่ควรศึกษาว่า** สหกรณ์ควรส่งมอบเงินดังกล่าวแก่บุคคลใดจึงจะถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งในกรณีนี้นายทะเบียนสหกรณ์มิได้นิยามกำหนดลักษณะของหนังสือรับโอนประโยชน์ไว้อย่างชัดเจน ดังนั้น จึงอาศัยเทียบเคียงแนวทางตามคำวินิจฉัยของศาลเป็นแนวพิจารณาเบื้องต้น ดังนี้

เรื่องที่ ๑...

เรื่องที่ ๑ ข้อคิดจากแนวคำวินิจฉัยของประชุมใหญ่ครั้งที่ ๒๕/๒๕๖๑ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๘๗๓/๒๕๖๑

๑. “เงินสงเคราะห์ศพ” หรือ “เงินช่วยเหลือสมาชิกที่เสียชีวิต” เป็นเงินที่พึงจะได้รับเมื่อสมาชิกถึงแก่ความตายไปแล้ว โดยจ่ายให้แก่ผู้รับโอนประโยชน์ตามข้อบังคับสหกรณ์ ถ้าสมาชิกผู้ใดออกจากการเป็นสมาชิกของสหกรณ์ก็ไม่มีสิทธิที่จะได้รับเงินสงเคราะห์ฯ จากสหกรณ์ ดังนั้น หากสมาชิกประสงค์จะให้ผู้รับโอนประโยชน์มีสิทธิได้รับ สมาชิกต้องคงความเป็นสมาชิกภาพจนกว่าจะถึงแก่ความตาย

๒. “เงินค่าหุ้น” หรือ “เงินทุนเรือนหุ้น” ที่สมาชิกมีอยู่กับสหกรณ์ มีลักษณะพิเศษที่มีใช้เป็นทรัพย์สินของสมาชิกโดยแท้ สมาชิกจึงไม่สามารถที่จะเบิกถอน จำหน่าย จ่าย โอน หรือนำไปใช้ได้ เว้นแต่จะออกจากการเป็นสมาชิกแล้ว ซึ่งก็ยังมิเงื่อนไขที่อาจจะไม่ได้รับเต็มจำนวนก็ได้

๓. “มรดก” คือ ทรัพย์สินทุกอย่างที่เป็นของผู้ตาย และให้หมายความรวมถึงสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของผู้ตายที่มีอยู่ในขณะที่ตายด้วย มรดกที่เป็นทรัพย์สิน ได้แก่ บ้าน รถยนต์ เงินฝาก ที่ดิน เป็นต้น มรดกที่เป็นสิทธิ ได้แก่ สิทธิตามสัญญาเช่า สิทธิในฐานะที่เป็น เจ้าหนี้ในการได้รับเงินคืน เป็นต้น ในส่วนของมรดกที่เป็นความรับผิดชอบเป็นเรื่องที่จะต้องชดใช้ เช่นหนี้สิน การถูกฟ้องดำเนินคดี ดังนั้น หากเจ้ามรดกไม่ถึงแก่ความตาย ทรัพย์สินของนั้นย่อมไม่ใช่มรดก อย่างไรก็ตามกรณีที่เจ้าทรัพย์ยังไม่เสียชีวิตสามารถที่จะจัดการทรัพย์สินของตนเองโดยทำเป็นพินัยกรรม สำหรับทุนเรือนหุ้น และเงินสงเคราะห์ตามข้อ ๑ และข้อ ๒. เป็นเงื่อนไขที่กำหนดไว้เป็นการเฉพาะในข้อบังคับของสหกรณ์

อย่างไรก็ดีตามคำพิพากษานี้ ได้อธิบายว่าตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๔๒ และข้อบังคับของสหกรณ์ได้บัญญัติเรื่องการจัดการเงินของสมาชิกสหกรณ์ไว้เป็นการเฉพาะ ย่อมมีผลบังคับได้นอกเหนือจากการทำพินัยกรรม หนังสือแต่งตั้งผู้รับโอนประโยชน์ของผู้ตายจึงมีผลบังคับได้ ไม่จำเป็นต้องทำพินัยกรรมและไม่ถือเป็นพินัยกรรม และมีผลบังคับแตกต่างจากพินัยกรรม **เมื่อผู้ตายแต่งตั้งผู้รับโอนประโยชน์ในทุนเรือนหุ้นไว้แก่สหกรณ์แล้ว ทุนเรือนหุ้นจึงไม่เป็นมรดกของผู้ตายที่ผู้ตายจะทำพินัยกรรมยกทุนเรือนหุ้นนั้นให้แก่ผู้อื่นได้อีก** โดยเป็นกรณีที่มีกฎหมายพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๔๒ บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นที่ทำให้ทายาทต้องเสียไป ซึ่งสิทธิในมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๙๙ วรรคสอง ดังนั้น หนังสือแต่งตั้งผู้รับโอนประโยชน์ในส่วนเงินทุนเรือนหุ้นจึงไม่เป็นพินัยกรรมของผู้ตายและไม่ตกเป็นโมฆะ การที่สหกรณ์จ่ายเงินค่าหุ้นให้แก่บุคคลมีชื่อตามหนังสือรับโอนประโยชน์จึงสามารถกระทำได้ ไม่เป็นการละเมิดโจทก์

๔. “หนังสือรับโอนประโยชน์” กำหนดไว้ตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๔๒ บัญญัติให้สมาชิกสหกรณ์สามารถทำหนังสือตั้งบุคคลหนึ่งหรือหลายคนเป็นผู้รับโอนประโยชน์ในเงินค่าหุ้นหรือเงินอื่นใดจากสหกรณ์เมื่อสมาชิกถึงแก่ความตาย โดยผู้แสดงความประสงค์ต้องมอบหนังสือนั้นไว้แก่สหกรณ์เป็นหลักฐาน หากผู้แสดงความประสงค์ต้องการเพิกถอน หรือเปลี่ยนแปลงผู้รับประโยชน์ก็ต้องจัดทำเป็นหนังสือในลักษณะเดียวกัน พร้อมทั้งส่งมอบให้สหกรณ์ถือไว้ กรณีไม่มีผู้รับโอนประโยชน์ เนื่องจากสมาชิกไม่จัดทำหนังสือรับโอนประโยชน์ หรือผู้รับโอนประโยชน์เสียชีวิต ไม่มีตัวบุคคล สาบสูญ หรือผู้รับโอนประโยชน์สละเสียซึ่งสิทธิเงินดังกล่าวจะถูกส่งมอบให้แก่ผู้จัดการมรดกหรือทายาทที่มีสิทธิได้รับตามลำดับที่ข้อบังคับสหกรณ์และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนดเรื่องทายาทไว้ หากเงินนั้นไม่มีผู้รับเงิน ให้สหกรณ์นำไปสมทบเป็นทุนสำรองของสหกรณ์ตามข้อบังคับของสหกรณ์กำหนดไว้

๕. “พินัยกรรม” ...

๕. “พินัยกรรม” เป็นการแสดงเจตนากำหนดการเผื่อตายในเรื่องทรัพย์สินของตนเอง หรือในการต่าง ๆ อันจะให้เกิดเป็นผลบังคับได้ตามกฎหมายเมื่อตนตายก็ได้แล้วเท่านั้น โดยมีแบบพินัยกรรมตามกฎหมายแบ่งออกเป็น ๕ แบบ คือ แบบธรรมดา แบบเขียนเองทั้งฉบับ แบบเอกสารฝ่ายเมือง แบบเอกสารลับ และแบบทำด้วยวาจา เมื่อหนังสือรับโอนประโยชน์ไม่ใช่พินัยกรรมตามกฎหมาย จึงไม่จำเป็นต้องจัดทำตามแบบที่กำหนดไว้

สรุปความเกี่ยวกับเงินของสภกรณ์เมื่อสมาชิกถึงแก่ความตาย ในคดีแรกได้ดังนี้

๑. กรณีมีหนังสือแต่งตั้งผู้รับโอนประโยชน์ หากสมาชิกได้จัดทำหนังสือแต่งตั้งผู้รับโอนประโยชน์ไว้กับสภกรณ์ จะต้องจ่ายให้ผู้รับโอนประโยชน์ตามหนังสือดังกล่าวทันทีเมื่อสมาชิกเสียชีวิต ตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๘๗๓/๒๕๖๑ ได้วางหลักไว้ว่า เงินค่าหุ้นและเงินสงเคราะห์ศพไม่ตกเป็นมรดก หากมีการแต่งตั้งผู้รับประโยชน์ไว้ และอาจมีบางสภกรณ์อาจขยายผลการแต่งตั้งให้ครอบคลุมถึงเงินฝากด้วย หากระเบียบของสภกรณ์รองรับการแต่งตั้งผู้รับโอนประโยชน์ในส่วนนี้ด้วย

๒. กรณีไม่มีหนังสือแต่งตั้งผู้รับโอนประโยชน์ เงินค่าหุ้น เงินสงเคราะห์ศพ และเงินฝากในบัญชีของสมาชิกจะถือเป็นทรัพย์สินมรดก และต้องจ่ายให้แก่ทายาทตามกฎหมายมรดก เช่น คู่สมรส บุตร หรือพ่อแม่ โดยทั่วไปสภกรณ์จะขอให้มีการแต่งตั้งผู้จัดการมรดกจากศาลก่อนจ่ายเงินให้

ในกรณีเงินฝากสภกรณ์นั้น คำพิพากษาไม่ได้ระบุไว้ชัดเจน ดังนั้น ต้องตรวจสอบให้แน่ใจว่าระเบียบของสภกรณ์รองรับการแต่งตั้งผู้รับประโยชน์ครอบคลุมถึงเงินฝากหรือไม่ หากระบุว่าเงินฝากไม่สามารถโอนได้ตามหนังสือแต่งตั้งผู้รับประโยชน์ ผู้มีชื่อตามหนังสือรับโอนประโยชน์จะไม่มีสิทธิและให้เงินฝากจะต้องตกเป็นมรดกจ่ายให้ทายาทตามกฎหมายเท่านั้น นอกจากเรื่องมรดกและพินัยกรรมข้างต้นแล้ว ยังมีเรื่องที่ต้องกระทบต่อสิทธิผู้มีชื่อในหนังสือรับโอนประโยชน์อีก ได้แก่เรื่อง สินสมรสที่สมควรรับทราบเพิ่มเติมด้วยดังนี้

เรื่องที่ ๒ คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๒๒๓๖/๒๕๖๒ กรณีหนังสือรับโอนประโยชน์ และสินสมรส
เรื่องนี้เป็นกรณีข้อโต้แย้งสินสมรสเกี่ยวกับเงินค่าหุ้น เงินฝาก และเงินช่วยเหลือสมาชิกที่เสียชีวิต

คดีนี้เป็นคดีที่โจทก์ เป็นผู้มีชื่อในหนังสือรับโอนประโยชน์ ผู้ร้องสอดที่ ๑ เป็นภรรยาของสมาชิกสภกรณ์ และจำเลยเป็นสภกรณ์ มีข้อสรุปตามคำพิพากษาว่า โจทก์ฟ้องให้จำเลยชำระเงินค่าหุ้น เงินฝาก และเงินช่วยเหลือสมาชิกที่เสียชีวิตตามหนังสือรับโอนประโยชน์ แต่ผู้ร้องสอดซึ่งเป็นภรรยาได้ยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ยกฟ้องและให้ชำระเงิสดังกล่าวแก่ตนในฐานะที่ตนเป็นภรรยาของสมาชิกสภกรณ์ที่เสียชีวิต ศาลได้วินิจฉัยสรุปว่า

๑. กรณีเงินช่วยเหลือสมาชิกที่เสียชีวิต มีปัญหาต้องวินิจฉัยตามฎีกาของสภกรณ์ว่า เงินช่วยเหลือสมาชิกที่เสียชีวิต ที่ระบุชื่อผู้มีชื่อตามหนังสือรับโอนประโยชน์เป็นสินสมรสของภรรยาสมาชิกที่เสียชีวิตมีสิทธิได้รับหรือไม่ ศาลได้วินิจฉัยว่า เมื่อเงินช่วยเหลือสมาชิกที่เสียชีวิต เป็นเงินของจำเลยที่จ่ายในกรณีสมาชิกเสียชีวิต ไม่ใช่เงินที่สมาชิกได้มาระหว่างสมรส แต่ได้มาหลังจากที่สมาชิกถึงแก่ความตายอันทำให้การสมรสระหว่างสมาชิกและผู้ร้องสอดสิ้นสุดลงแล้ว ดังนั้น เงินช่วยเหลือสมาชิกที่เสียชีวิตที่ผู้มีชื่อจะได้รับตามหนังสือรับโอนประโยชน์จึงไม่ใช่สินสมรสระหว่างสมาชิกที่เสียชีวิตและภรรยาผู้เสียชีวิต และแม้เป็นภรรยาที่ไม่มีสิทธิได้รับเงินค่าช่วยเหลือสมาชิกที่เสียชีวิตจากสภกรณ์

๒. เงินค่าหุ้น และเงินฝาก มีปัญหาต้องวินิจฉัยตามฎีกาของจำเลยที่ว่า **เงิสดังกล่าวที่ผู้มีชื่อจะได้รับตามหนังสือรับโอนประโยชน์เป็นสินสมรสของภรรยากับสมาชิกที่เสียชีวิต ที่ภรรยามีสิทธิได้รับหรือไม่** ศาลได้วินิจฉัยว่า เมื่อสมาชิกได้กรอกใบสมัครเป็นสมาชิกโดยยินยอมให้ผู้บังคับบัญชาหักเงินได้รายเดือนเป็นค่าหุ้นรายเดือนและ

เงินงวดชำระหนี้...

เงินงวดชำระหนี้ โดยมีภรรยาของสมาชิกลงลายมือชื่อยินยอมให้ผู้สมัครทำนิติกรรมอันเป็นการจัดการสินสมรสของข้าพเจ้าและคู่สมรสกับสหกรณ์ได้ทุกกรณี ตั้งแต่วันที่คู่สมรสของข้าพเจ้าสมัครเป็นสมาชิกของสหกรณ์ และทำหนังสือยินยอมหรือมอบอำนาจให้สมาชิกเป็นตัวแทนแต่งตั้งผู้รับโอนประโยชน์ในส่วนสินสมรสของตนด้วย อันเป็นสัญญาเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ได้กระทำไว้ต่อกันในระหว่างสมรส จึงเป็นสัญญาระหว่างสมรส สำหรับเงินฝากเมื่อไม่มีข้อพิจารณาอย่างอื่นกฎหมายให้ถือว่าเป็นสินสมรสด้วย ค่าหุ้นที่เกิดจากการหักเงินเดือนของสมาชิก จึงถือเป็นสินสมรส ภรรยาไม่มีสิทธิเรียกร้อง แต่การที่ต่อมาเมื่อสมาชิกเสียชีวิต การสมรสย่อมสิ้นสุดลง เมื่อภรรยาของสมาชิกมิได้บอกเลิกสัญญาที่ทำกับสมาชิกก่อนที่เสียชีวิต ทั้งไม่ปรากฏว่าผู้มีชื่อในหนังสือรับโอนประโยชน์ไม่สุจริตเมื่อผู้มีชื่อนั้นเรียกร้องให้สหกรณ์ชำระเงินตามหนังสือรับโอนประโยชน์แล้ว ผู้มีชื่อจึงมีสิทธิได้รับเงินดังกล่าว โดยที่ภรรยาของสมาชิกไม่มีสิทธิได้รับเงินดังกล่าว หรืออาจอธิบายได้ว่า สหกรณ์ต้องจ่ายเงินค่าหุ้น เงินฝาก ให้แก่โจทก์ผู้มีชื่อในหนังสือรับโอนประโยชน์เนื่องจากภรรยายินยอมล่วงหน้าโดยการมอบอำนาจให้แก่สมาชิกแล้วนั่นเอง

สรุปความเหมือนและแตกต่างของทั้งสองคดี

๑. ข้อเท็จจริงโดยสังเขป

๑.๑ คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๘๘๗๓/๒๕๖๑ สมาชิกสหกรณ์ได้เสียชีวิตลง โดยก่อนเสียชีวิตได้ทำหนังสือแต่งตั้งผู้รับโอนประโยชน์ไว้กับสหกรณ์ หลังจากเสียชีวิต ทายาทของผู้ตายเรียกร้องสิทธิในเงินค่าหุ้นและเงินสงเคราะห์ศพ โดยอ้างว่าทรัพย์สินเหล่านี้เป็นมรดก

๑.๒ คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๒๒๓๖/๒๕๖๒ สมาชิกสหกรณ์ซึ่งเป็นสามี ได้ชำระค่าหุ้นรายเดือนระหว่างสมรส และมีภรรยาเป็นคู่สมรสโดยชอบด้วยกฎหมาย ต่อมาสามีเสียชีวิต โดยมีการแต่งตั้งผู้รับโอนประโยชน์ไว้ก่อน ภรรยาอ้างว่าเงินดังกล่าวเป็นสินสมรส จึงมีสิทธิในครึ่งหนึ่ง

๒. ประเด็นทางกฎหมาย

๒.๑ เงินในสหกรณ์ เช่น เงินค่าหุ้นหรือทุนเรือนหุ้น เงินสงเคราะห์ศพหรือเงินสงเคราะห์สมาชิกที่เสียชีวิต เป็นทรัพย์สินที่อาจมีการโอนสิทธิให้บุคคลอื่นได้ ตามระเบียบของสหกรณ์ และอาจไม่ตกเป็นมรดกหากสมาชิกได้กำหนดผู้รับโอนประโยชน์ไว้ล่วงหน้าตามที่ข้อบังคับของสหกรณ์กำหนดไว้

๒.๒ สิทธิของคู่สมรสในทรัพย์สินที่ได้มาระหว่างสมรส ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๗๔ ย่อมถือเป็นสินสมรส แต่คู่สมรสสามารถยินยอมให้คู่สมรสอีกฝ่ายจัดการได้ ตาม มาตรา ๑๔๖๙ ดังเช่นในกรณีที่ภรรยา มอบอำนาจให้สามีเป็นผู้จัดการสินสมรส

๓. คำวินิจฉัยของศาลฎีกา

๓.๑ คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๘๘๗๓/๒๕๖๑ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า หนังสือแต่งตั้งผู้รับโอนประโยชน์ที่ทำโดยสมาชิกก่อนเสียชีวิต เป็นการแสดงเจตนาที่มีผลใช้บังคับทางกฎหมาย และมีผลทันทีเมื่อสมาชิกเสียชีวิต ทรัพย์สินดังกล่าวจึงตกแก่ผู้รับโอนประโยชน์ ไม่ตกเป็นมรดกของทายาท

๓.๒ คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๒๒๓๖/๒๕๖๒ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ทุนเรือนหุ้นถือเป็นสินสมรส แต่ในกรณีนี้ภรรยาได้ให้ความยินยอมในเอกสารการสมัครสมาชิกสหกรณ์ ว่าฝ่ายสามีสามารถจัดการทรัพย์สินกับสหกรณ์ได้ทุกกรณี การแต่งตั้งผู้รับโอนประโยชน์จึงมีผลสมบูรณ์ และภรรยาไม่อาจขอเพิกถอนสัญญาระหว่างสมรสได้เพราะคู่สัญญาซึ่งเป็นสามีได้เสียชีวิตไปก่อนแล้ว

๔. การเปรียบเทียบข้อกฎหมายที่สอดคล้องกัน

๔.๑ เรื่องหนังสือแต่งตั้งผู้รับโอนประโยชน์ทั้งสองคดีชี้ชัดว่า หนังสือแต่งตั้งผู้รับโอนประโยชน์มีผลผูกพันโดยชอบด้วยกฎหมาย และมีผลใช้บังคับทันทีเมื่อสมาชิกเสียชีวิต

๔.๒ กรณีมีความยินยอมจากคู่สมรสในการจัดการสินสมรส จะถือว่าเป็นสัญญาที่ทำระหว่างสมรส ตามกฎหมาย และมีผลผูกพันสิทธิของคู่สมรสหรือทายาทไม่สามารถอยู่เหนือเจตจำนงของสมาชิกที่ได้จัดการไว้ ตามระเบียบสหกรณ์

๕. เรื่องเงินฝากในคดีทั้งสองไม่ได้กล่าวถึง แม้ทั้งสองคดีจะมีความชัดเจนเกี่ยวกับเงินค่าหุ้นและ เงินสงเคราะห์ศพ แต่ไม่ได้มีการกล่าวถึง "เงินฝาก" ในบัญชีสหกรณ์โดยตรง ดังนั้นจึงไม่อาจสรุปแน่ชัดว่าเงินฝากจะ ใช้พิจารณาเป็นไปในแนวทางเดียวกันหรือไม่ เว้นแต่กรณีสหกรณ์มีการกำหนดไว้ให้ตกแก่ผู้ได้รับแต่งตั้งเป็นผู้รับ ผลประโยชน์ไว้โดยชัดแจ้ง และระเบียบของสหกรณ์รองรับ

๖. ข้อสรุปทางกฎหมายจากคำพิพากษาศาลฎีกาทั้งสองฉบับ สามารถสรุปหลักกฎหมายได้ว่า หากสมาชิกสหกรณ์ได้จัดทำหนังสือแต่งตั้งผู้รับโอนประโยชน์ไว้โดยชอบ ททรัพย์สินที่กำหนดไว้ในเอกสารนั้น เช่น เงินค่าหุ้น เงินสงเคราะห์ศพ จะตกเป็นของผู้รับโอนประโยชน์ โดยไม่ตกเป็นมรดก และในกรณีที่เป็นสินสมรส หากคู่สมรสอีกฝ่ายได้ให้ความยินยอมไว้ล่วงหน้า การจัดการสินสมรสนั้นย่อมมีผลสมบูรณ์และไม่สามารถเพิกถอนได้ แม้จะมีการเรียกร้องสิทธิในภายหลัง

ดังนั้น สมาชิกต้องวางแผนให้ดีในการจัดการทรัพย์สินเมื่อเสียชีวิต และผู้ศึกษาจะหยิบยกแนวทาง มาพิจารณาเทียบเคียงกับกรณีใด ต้องพิจารณารายละเอียดอย่างถี่ถ้วนทั่วว่าเป็นกรณีที่เหมือนกันหรือไม่ เงินค่าหุ้น เงินสงเคราะห์ศพ เงินฝาก หรือเงินอื่นใด

* บทความนี้เป็นความเห็นของผู้เขียนเท่านั้น

กฎหมาย

พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ข้อบังคับและระเบียบของสหกรณ์